
КОРОТКІ ПОВІДОМЛЕННЯ

УДК 37.015.31: 17.022.1–057.874
ББК 74.580.055

Олена Погребняк, Світлана Шумська

ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У поданій статті розглядаються найбільш ефективні методи корекції моральної поведінки студентської молоді. Нами запропонована спеціальна система засобів фізичного виховання, направлена на самовдосконалення й самовиховання особистості.

Ключові слова: педагогічна корекція, засоби фізичного виховання, моральна поведінка, корекційна робота, самовиховання, самовдосконалення.

В статье рассматриваются наиболее эффективные методы коррекции морального поведения студенческой молодёжи. Нами предложена специальная система средств физического воспитания, которая направлена на самоусовершенствование и самовоспитание личности.

Ключевые слова: педагогическая коррекция, средства физического воспитания, моральное поведение, коррекционная работа, самовоспитание, самоусовершенствование.

In this article are studied the most effective methods of students behavior correction. We have proposed a special system of means of physical training the goal of which are selfeducation and selfimproving of personality.

Key words: correction, means of physical training, moral behavior, correction work, selfeducation, selfimproving.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Якісно нова стадія усвідомлення сутності фізичного виховання пов'язується з її впливом на духовну сферу людини як засобу інтелектуального, морального, естетичного виховання. У сучасних публікаціях пріоритет надано руховій активності, її нормам, здоровому способу життя людини фактично окремо від її особистісних якостей [3; 5]. Не визначаються і не розглядаються ціннісні орієнтири особистості, формування її моральної поведінки, що майже вилучило з обігу фахівців термін “фізична культура”, замінивши його на рухову активність [2; 6].

У психолого-педагогічній літературі проблема формування моральної поведінки прямо чи опосередковано розглядалася через визначення її як особистісних якостей (Б.Ананьєв, Г.Бельська, І.Бех, А.Харчев); норм взаємин між групам (Л.Аркова, В.Кравець, І.Мар'єнко); гуманності як особливого ставлення до людей (Л.Гордін, В.Киричок); крізь призму почуттів, мотивів, потреб (О.Бодальов, В.Демиденко, О.Киричук, Я.Коломінський); культури й етики взаємин (В.Білоусова, В.Петрова, А.Тихонова); культури поведінки та спілкування (О.Боданова, М.Сметанський, Н.Хамська); моральної свідомості (Л.Волченко, О.Дробницький); морального вибору (С.Анісімов, В.Бакштановський, О.Гусейнов, А.Титаренко); моральної вихованості (І.Бех, О.Богданова, І.Мар'єнко, М.Фіцула). На підставі вище наведених досліджень ми склали власну думку про поняття моральної поведінки як планомірного цілеспрямованого впливу на морально-емоційний розвиток людини через організацію умов, у яких формується її поведінка відповідно до конкретної суспільної моралі суспільства й загальнолюдських морально-етичних цінностей.

Оскільки поведінка є діяльністю особистості, яка складається з окремих вчинків, тобто дій, які підлягають громадській, моральній оцінці, то мораль є в поведінці лише тією частиною, що відповідає функції поведінки звеличувати, облагороджувати, забезпечувати майбутнє, тобто та мораль, яка з філософського погляду є “істинна”, “справж-

ня”. Тому моральну поведінку ми розглядаємо як ціннісний зміст моралі, що базується на загальнолюдських нормах добра, справедливості, миролюбності, поваги до людської гідності й виявляється в стосунках і вчинках людей. Взаємопроникнення та взаємозбагачення цих двох категорій становить суть ціннісного зв'язку поведінки й моралі. Понятійне вираження зв'язку понять “моральна поведінка”, і “педагогічна корекція” спонукало глибше й детальніше вивчити окреслену проблему.

Педагогічна корекція передбачає використання певних прийомів, методів, спрямованих на подолання чи ослаблення недоліків у діях, вчинках особистості [6].

Метою нашого дослідження є вивчення стану моральної поведінки студентської молоді та впливу на неї засобів фізичної культури.

Методи та організація дослідження. Методами дослідження є аналіз літературних джерел, метод аналізу й узагальнення, педагогічне тестування, педагогічний експеримент.

Досліджуючи проблему корекції моральної поведінки студентів у процесі навчання в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г.Короленка, ми провели анкетування 120 студентів (I–II курси) з метою визначення мотивів й інтересів у сфері фізичного виховання й спорту, а також ціннісного ставлення до свого здоров'я й здорового способу життя, ролі рухової активності у формуванні фізичної та моральної культури студентів.

У процесі спілкування, а також конкретних дій – участь у змаганнях, заняття в спортивних секціях ми визначили критерії сформованості моральної поведінки студентської молоді.

У результаті проведеної роботи виділені етапи формування моральної поведінки студентської молоді:

- мотиваційно-цільовий етап, коли свою моральну поведінку особистість спрямовує на потребу здобуття певної професії, усвідомлюючи при цьому недоліки в моральній поведінці;
- аналітико-синтетичний етап, що пов'язаний з умінням студентів аналізувати свою моральну поведінку й результати власної діяльності, причини успіху й невдач, співвідносити їх з характером функціонування педагогічної системи ВНЗ у цілому;
- організаційно-діяльнісний етап, на якому студенти виявляють уміння набувати знання про моральну поведінку з різних інформаційних джерел, оперувати ними, використовувати у вирішенні життєвих труднощів, проблем професійного становлення;
- контрольно-оцінювальний етап, на якому оцінюється й корегуються вміння студентів планувати, здійснювати корекцію моральної поведінки, оцінювати її продуктивність та вносити необхідні корективи в процес виховання й самовиховання.

Результати дослідження. Формування в студентській молоді навичок моральної поведінки пов'язане із суттєвими змінами в організації навчального процесу, який слід переорієнтувати із заучування моральних постулатів на набуття майбутніми спеціалістами навичок такої поведінки.

Більшість учених-дидактів стверджують, що для середньої школи головним завданням у галузі морального виховання є виховання в учнів готовності до такої діяльності, котра логічно поєднувалася б із загальним завданням середньої школи на підготовку підростаючого покоління до життя. Вища школа висуває перед молоддю більш складні завдання й від них вимагається не лише готовність самовдосконалюватися, а й безпосереднє здійснення корекції моральної поведінки. Проте корекція будь-якої діяльності є, як відомо, одним з основних механізмів формування й розвитку особистості.

Виходячи з цього, проблема формування моральної поведінки студентів повинна вирішуватися в плані розвитку в них саме морального досвіду, роль якого в становленні молодих фахівців важко переоцінити. Це переконує в тому, що логіка побудови педагогічного процесу вищого навчального закладу повинна забезпечувати на першому його етапі поєднання й взаємозбагачення навчання, виховання й розвитку студентів, а потім, на його завершальному етапі підготовки, перевага надається саме корекції моральної поведінки. Підкреслимо при цьому, що студентський вік надає оптимальні можливості для корекції моральної поведінки, фізичних та розумових властивостей молодих людей. При цьому досягнутий рівень вольової саморегуляції забезпечує їх наполегливість у досягненні поставленої мети, готовність до ведення тривалих пошуків, утвердження власного “Я”.

Недоліком більшості досліджень із цієї проблеми є, на нашу думку, спрощений підхід до такого складного явища, як потреба в корекції власної поведінки. На наш погляд, слід розробити спеціальну систему засобів фізичного виховання, котра відповідала б двом вимогам:

- була адекватна віковим особливостям студентів;
- здійснювала ефективний вплив на всі компоненти моральної поведінки.

Ми вважаємо, що корекційну роботу, по-перше, слід розглядати як виховне завдання, котре повинен розуміти студент, а по-друге, як форму прояву відповідної взаємодії викладача й вихованця, спрямовану на вирішення завдань морального виховання.

Слід брати до уваги такі умови найбільш ефективного впливу корекційної роботи на формування моральної поведінки студентської молоді. Так, корекційна робота стимулює усвідомлення критеріїв моральної поведінки, формулює пізнавальні перспективи особистісного зростання, викликає інтерес до самовиховання й самовдосконалення.

Удосконалення організації корекційної роботи зі студентами передбачає підвищення якості виховної роботи, поступовий перехід від безпосереднього впливу до опосередкованого залучення молоді до сумісної роботи, привчання до самоконтролю.

На основі визначених положень нами були розроблені засоби корекції моральної поведінки студентської молоді, що були апробовані нами на заняттях фізичного виховання. Сутність цих засобів полягає в тому, що вже впродовж першого року навчання під час практичних занять із фізичного виховання здійснюється інтенсивна робота з оволодіння студентами навичок моральної поведінки, котрі тісно пов'язані з характеристикою навчального матеріалу й структурою моральної поведінки. На другому році занять передбачається практичне застосування вже набутих студентами теоретичних знань про моральну поведінку в ході спортивно-масової роботи. На третьому році відбувається саме корекція моральної поведінки.

Така робота починається із вступної лекції, у ході якої викладач визначає сутність поняття моральної поведінки, дає основні роз'яснення її компонентів, наводить перелік питань, які студент повинен продумати. Для стимулювання зацікавленості студентської молоді вступна лекція повинна бути емоційно насиченою, лектору необхідно підкреслити значення даного матеріалу для наступної навчально-виховної діяльності. Зміст практичних занять визначає завдання всієї підготовчої тренувальної роботи студентської молоді впродовж навчального року, спрямовує їх до самовдосконалення й самовиховання.

Специфіка рухової діяльності – це комплексна дія на особистість, яка включає зміну моральної поведінки (фізичні навантаження суттєво змінюють психоемоційну сферу), задоволення потреб у самоствердженні й самореалізації. На відміну від усіх інших форм дозвілля, фізичне виховання, крім інтелектуальної й психоемоційної, має й фі-

зичну складову й тим самим виступає більш сильним засобом дії на молодий організм. Заняття фізичним вихованням формують особистість, учать боротися з власними слабкостями, утверджують навички здорового способу життя, розвивають не тільки необхідні фізичні, але й морально-вольові якості (сміливість, рішучість, волю до перемоги), становлять методичний інструментарій впливу на моральну поведінку студентської молоді.

Прагнення до здорового способу життя, до занять фізичною культурою, уміння долати труднощі й перемагати виховується тривалою клопіткою працею викладачів кафедри фізичної культури навчальних закладів. Успішне здійснення процесу корекції моральної поведінки студентської молоді не можливе без активної цілеспрямованої діяльності викладачів з фізичного виховання, що підтвердилося під час проведеного експерименту. З'ясовано, що на заняттях фізичного виховання використовується низка засобів корекції моральної поведінки. Одним із засобів педагогічної корекції є великодушне пробачення, сутність якого в тому, що того, хто здійснить недостойний вчинок, мовби пробачають з тієї причини, що людина не може усвідомлювати те, що вчинила, або припинити це. Цей прийом має силу в роботі з юнаками й дівчатами.

До тієї ж групи належить прийом витискування, який застосовується з метою викликати в особистості інший, більш сприятливий стан, який замінив би негативні переживання, тобто здійснюється переключення особистості.

Прийом ігнорування передбачає фіксацію педагогом несприятливого стану суб'єкта, зовні педагог робить вигляд, що не помічає того, що відбувається, і це призводить до самоосмислення суб'єктом своїх дій.

Прийом вдалої байдужості педагога: він мовби не помічає порушень соціальних норм або припускає їх частково, проте готує умови, щоб у майбутньому не допускати порушень.

Компромід як спосіб розв'язання протиріч у стосунках суб'єктів: педагога й вихованця, педагога й групи вихованців, коли кожний з них йде іншому на поступлення.

Корекція поведінки може відбуватися на основі самовиховання, коли вихованець за навіть поганими вчинками бачить добрі мотиви, реалізація яких з поважних причин не відбулася. Мета використання прийому – підвищення самооцінки вихованця й розвиток симпатій у нього по відношенню до людей. Як правило, вихованець змінює свою поведінку, але робить це сам, за особистим вибором того, що йому пропонують.

Стимулюючу функцію мають змагання – метод виховного впливу шляхом організації діяльності змагального характеру, в основі якого співпраця вихованців, зіставлення, порівняння результатів, що спонукає вихованців до пошуку оптимальних шляхів вирішення завдань, розвитку активності, цікавості, пізнавальних інтересів, творчих можливостей. Цей метод, з одного боку, відноситься до третьої групи, бо дійсно стимулює поведінку й діяльність вихованців, а з іншого боку – передбачає участь у конкретній діяльності, що дозволяє віднести його до другої групи. Стимулюючу функцію виконує й метод прикладу.

Окрему групу становлять методи виховання та педагогічної корекції моральної поведінки [6].

Зростання рівня моральної поведінки студентської молоді помітно вплинуло на якість підготовки майбутніх спеціалістів. Так, в експериментальних навчальних групах, де заняття проводили викладачі – організатори експерименту, кількість добрих і відмінних оцінок, одержаних студентами під час екзаменів, на 30% вища, ніж у цілому по університету. У характеристиках на випускників не вказано на недоліки, що пов'язані з низьким рівнем моральної поведінки.

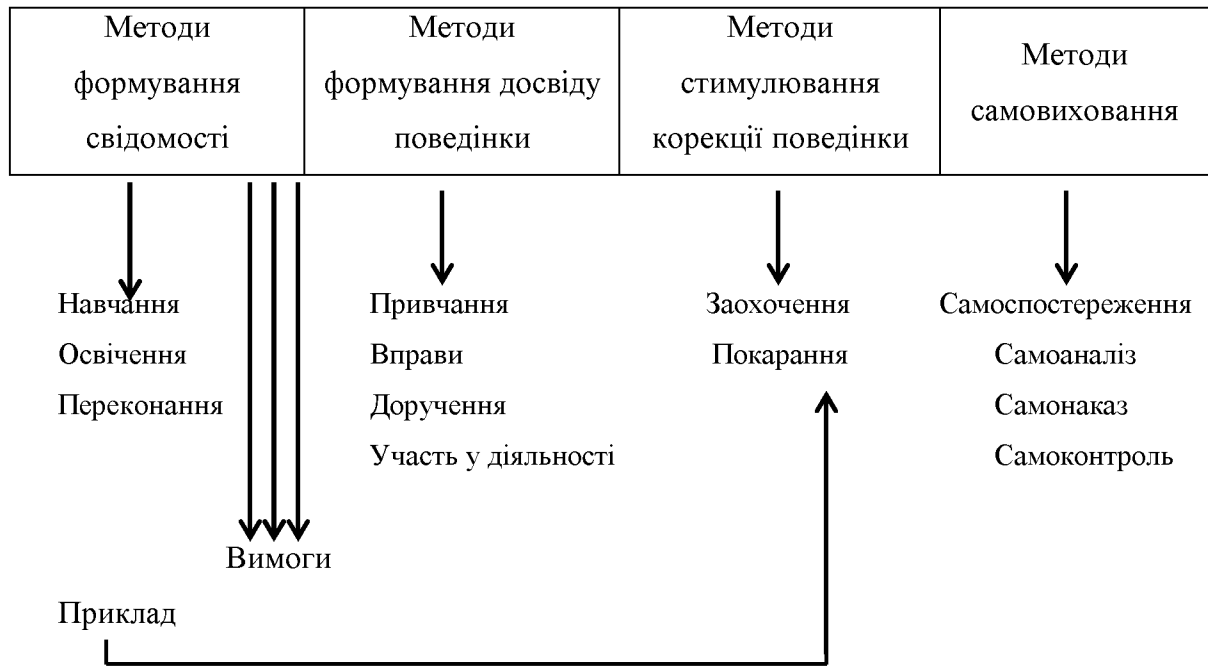

Рис. 1. Сукупність методів виховання

Висновки.

Виділимо основні пропозиції щодо корекції моральної поведінки студентської молоді на заняттях фізичного виховання:

1. Застосування оптимальних форм і методів проведення навчальних занять і тренувань.
2. Виховання в студентів високих моральних, вольових і фізичних якостей, моральної свідомості, тобто формування моральної поведінки.
3. Створення виховного середовища, у тому числі матеріально-технічної бази, яка сприятиме ефективності виховання моральної поведінки студентської молоді.
4. Масове залучення до систематичних занять фізичною культурою й спортом, активна участь у спортивно-масовій роботі, що сприятиме виявленню в студентській молоді інтересу до моральної поведінки та її самовдосконалення.
5. Організація цілеспрямованого підвищення рівня професійної майстерності викладачів (самоосвіта, науково-методичні семінари, підвищення кваліфікації).
6. Забезпечення активного відпочинку студентської молоді під час канікул та у вихідні дні.
7. Формування самосвідомості студентської молоді (самоорганізація, самоосвіта, самоконтроль, самовдосконалення та самовиховання).
8. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі передбачають досконале вивчення роботи ВНЗ України, де ми спробуємо простежити підвищення ефективності занять фізичною культурою й спортом, їх спрямування на корекцію моральної поведінки студентської молоді.

1. Бех І. Д. Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні / І. Д. Бех // Рідна школа. – 2004. – № 4. – С. 16–19.
2. Бойко А. М. Основна парадигма виховання / Алла Микитівна Бойко. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1996. – 232 с.
3. Вашенко Г. Г. Виховний ідеал : підруч. для вихованців, молоді і батьків / Григорій Григорович Вашенко. – Л. : Українські технології, 2001. – 191 с.

4. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. (для студ. пед. вузів) / Світлана Григорівна Карпенчук. – К. : Вища школа, 2005. – 313 с.
5. Круцевич Т. Ю. Фізичне виховання як соціальне явище / Т. Ю. Круцевич, В. В. Петровський // Теорія і методика фізичного виховання : підручник / [за ред. Т. Ю. Круцевич]. – К. : Олімпійська література, 2008. – С. 27–46.
6. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – 2-е вид., випр. і доповн. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. пед. вузів / М. М. Фіцула. – 2-е вид., випр. і доповн. – К. : Академвидавництво, 2007. – 560 с.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Презлята Г. В.